

LA PRIMERA SEGREGACIÓ DE LA VALL D'ARO (1822-1823)

Jordi Curbet Hereu

Documentalista

RESUM

Durant el període del Trienni Liberal (1820-1823) Castell d'Aro protagonitzà el primer intent de segregació de l'antic Ajuntament de la Vall d'Aro amb el beneplàcit de la Diputació provincial. Tot i que en un primer moment aquest procés no comptà amb l'aprovació de les altres parròquies de la Vall d'Aro, durant uns mesos de l'any 1823, Castell d'Aro i Santa Cristina d'Aro funcionaren de facto com dos municipis independents. A causa d'un fet inesperat, aquest procés es va estroncar, però va servir de base per a la futura separació dels dos municipis l'any 1858.

PARAULES CLAU

Ajuntament, municipi, reialistes, constitucionalistes, segregació, Trienni Liberal, Santa Cristina d'Aro, Castell d'Aro, Vall d'Aro.

ABSTRACT

During the period of the Liberal Triennium (1820-1823) Castell d'Aro took the lead in the first attempt to segregate the old Vall d'Aro Town Council with the approval of the Provincial Council. Although at first this process did not have the approval of the other parishes of the Vall d'Aro, for a few months in 1823, Castell d'Aro and Santa Cristina d'Aro functioned de facto as two independent municipalities. Due to an unexpected event, this process was interrupted, but it served as the basis for the future separation of the two municipalities in 1858.

KEYWORDS

Town council, municipality, royalists, constitutionalists, segregation, Liberal triennium, Santa Cristina d'Aro, Castell d'Aro, Vall d'Aro.

Recepció: 07/03/2023 · Acceptació: 21/06/2023

INTRODUCCIÓ

El present estudi pretén localitzar, aglutinar i interpretar aquella documentació disponible, relativa al primer moviment encaminat a la separació municipal dels dos nuclis principals de l'Ajuntament

de la Vall d'Aro, esdevingut al tombant dels anys 1822 i 1823, a fi de determinar en quina mesura i durant quant de temps Castell d'Aro i Santa Cristina d'Aro van gaudir d'una plena autonomia municipal, així com les circumstàncies que la van envoltar.

En primer lloc, cal no oblidar que ens situem, cronològicament, en el període anomenat Trienni Liberal (1820-1823), una breu etapa històrica que neix en la Constitució de Cadis de 1812 i es caracteritza, després d'una dècada de grans retrocessos, per una gran violència politicosocial a Catalunya, amb dues faccions en guerra i una monarquia absolutista en constant conspiració per arrabassar el poder al nou govern liberal. Aquest conflicte va degenerar en una profunda divisió social entre partidaris de la monarquia (reialistes o servils) i del govern (constitucionalistes).

A començaments de 1823 la situació al territori entre Barcelona i Girona era encara força delicada per als constitucionalistes (Arnabat, 1999, p. 1.389-1.390), ja que els realistes aconseguiren reunir una important força a cavall de les províncies de Barcelona i Girona (Arnabat, 1999, p. 1.395). A mitjan mes de gener el general Francesc Milans del Bosch es desplaçà cap a la costa gironina per expulsar els més de 2.600 realistes que s'estaven a la Selva, als quals feu recular fins la frontera a finals de gener. Les tropes constitucionalistes ocupaven Vidreres, Banyoles i Girona, obligant els realistes a moure's cap a la Garrotxa i el Ripollès i bloquejant-los qualsevol possibilitat d'aproximació a la costa a mitjan mes de febrer.

Aquest estat declarat de guerra, a banda de les circumstàncies econòmiques i polítiques que van caracteritzar aquest període històric tan intens, constitueix el marc de fons necessari per reconstruir el primigeni intent de separació dels pobles principals de la Vall d'Aro.

D'altra banda, i per situar el marc historiogràfic d'aquesta recerca, cal dir que entre els autors que han abordat els fets d'aquest període històric en què va sorgir la voluntat de distingir dues realitats municipals dins de la Vall d'Aro, cal destacar Pere Barreda, per la banda de Castell d'Aro, i Jordi Gaitx i Gerard Fogueras, a partir de les indagacions del primer, per la de Santa Cristina. D'altres, si bé no s'han fixat específicament en aquest procés, també cal tenir-los presents per les seves aportacions rellevants per a la història del municipi. Hi incloem també aquella bibliografia consultada (memorialística i assajos històrics) de caràcter força més general però que ajuda a entendre les circumstàncies que van acompanyar els fets analitzats.

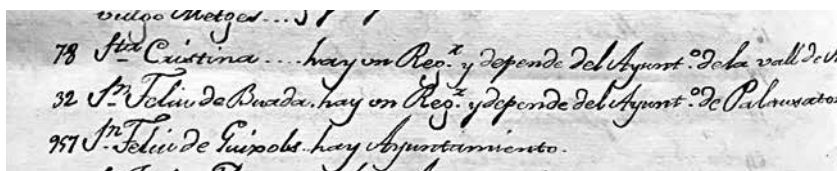

Figura 1. Santa Cristina d'Aro, segons una relació de municipis de la Diputació de 17 de juliol de 1822, encara depèn de l'Ajuntament de la Vall d'Aro, al qual aporta un regidor (AGDG, administració general).

EL PROCÉS DE SEGREGACIÓ

La Constitució de Cadis establia en el seu article 310 que tinguessin ajuntament tots els pobles de més de mil habitants (250 veïns amb dret de sufragi); consta fins i tot que la insistència del diputat català Felip d'Aner i d'Esteve va propiciar que es recollís en el decret de Corts de 23 de maig de 1812 que els pobles de menys de mil habitants també en poguessin tenir, atenent a les seves especificitats i necessitats (Gómez Rivero, 2014).

La segona etapa de vigència de la Constitució i l'arribada a poder dels liberals el 1820 sembla que fou un escenari propici per al divorci de dos nuclis de població que havien viscut tibantors durant molt de temps: Castell i Santa Cristina d'Aro. D'entrada esmentarem el conflicte pel lloc de reunió del consell de la Vall d'Aro, que segons Pere Barreda (2007b, p. 29) va ser l'església de Santa Cristina fins entrat el s. XIX i en un moment indeterminat passa a ser la sala capitular de Castell d'Aro. Una anotació en la sèrie de correspondència de l'AMSCA demostra que aquest moment devia ser precisament durant el Trienni Liberal o no gaire més tard, atès que l'agost de 1828 des de Santa Cristina d'Aro s'amenaça de no comparèixer a la convocatòria de representants de les parròquies de la Vall per a la renovació de l'Ajuntament si es feia a Castell d'Aro, "*por no ser estilo*". Aquest canvi de capitalitat *de facto* va provocar una queixa (Barreda, 2007b, p.30) de la resta de nuclis del municipi, que no consideraven Castell d'Aro com el lloc més idoni per celebrar-hi les reunions de compromissaris: "*Muchos motivos relevantes lo acreditan, y tales son haber sido desde los más remotos tiempos hasta hoy sin interrupción Santa Cristina el parage que ha gozado la prerogativa de capital de toda la Valle*".

Més enllà de la consciència de capitalitat, tampoc pot passar per alt la formació d'una nova rivalitat també de caràcter polític com se-

ria l'adscripció a la causa constitucional o l'adhesió a la monarquia. En general la ruralia catalana inicialment va acollir la Constitució amb entusiasme, esperançada pels beneficis que li comportaria. A l'hora de la veritat, però, la declaració d'estat de guerra a Catalunya es va veure reflectida en un increment considerable d'exaccions extraordinàries que van afectar, en el cas concret de la Vall d'Aro, els nuclis més agrícoles i els més reduïts, més propers a Santa Cristina. La simpatia vers la causa liberal en pocs mesos es va capgirar força a tota la demarcació, com es pot comprovar en la proclama a la població de la província publicada pel comandant militar Esteve Llobera l'agost de 1822: *"Vosaltres, ilusos engañats, que per falta de conexements vos habeu dextat seduir, si no torneu a vostres casas en virtud del indult que ab tanta liberalitat vos concedeix lo Rey constitucional sufrireu un cruel suplici: un gran número de tropas manadas per lo valent y acreditat general Mina ve a esta província, sense las que ja hi són per destruirvos del tot y fer de vosaltres una total carniceria"*. Es referia a aquells nuclis que donaven cobertura a les cada cop més amenaçadores i violentes milícies reialistes que, capitanejades per Antoni Coll (Mossèn Anton) i en Misses, es feien forts a la muntanya i iniciaven incursions cap a la plana i el litoral.

Paral·lelament, la tensió entre Santa Cristina i Castell d'Aro, com hem vist per diversos factors, hauria crescut d'acord amb aquest nou escenari els primers mesos de 1822, en què algun detonant hauria fet que el municipi de Castell d'Aro decidís separar-se de Santa Cristina i la resta de nuclis per constituir (en la terminologia de l'època, *instal·lar*) municipi propi. L'ocasió era políticament propícia i la petició comptaria amb una Diputació provincial predisposada a acceptar-la immediatament. Tanmateix, com en tants casos arreu de l'Estat el procés d'establiment de nous ajuntaments havia topat amb dificultats, una de les quals era l'absència de persones capacitades políticament per administrar els nous municipis.

Hem de suposar que, atès que els grans canvis els solen liderar les noves generacions, a Castell d'Aro havia de ser una persona jove i amb empenta qui fes un pas que s'albirava decisiu. Aquesta persona era el regidor Narcís Riembau i Cornell (Castell d'Aro, c. 1796-Sant Feliu de Guíxols, 1875). Riembau, de família d'hisendats radicada al mas homònim del veïnat de la Crota, era en aquell moment comissionat, és a dir, principal representant dels veïns de Castell d'Aro, juntament amb Llorenç Aurich.

Figura 2. Gravat que representa la partida reialista de mossèn Anton (Cahner, 2011, p. 507).

A falta de localitzar l'expedient de promoció, elevat al cap polític de la província, dels representants de Castell d'Aro, els dos principals documents que sustenten la història d'aquells fets són dues actes de sessions del ple de la Diputació de Girona d'entre desembre de 1822 i gener de 1823, a les quals també va tenir accés Pere Barreda (2007b). Del que es dedueix de les actes (vegeu annex), semblaria que Riembau en un primer moment va sol·licitar la independència de Castell d'Aro sense cap més agregat, la qual cosa hauria comportat un problema legal: el poble tenia 774 habitants i l'establiment d'ajuntament en aquestes circumstàncies requeria una tramitació més feixuga que en aquells que superaven el miler.

Recordem-ho. Segons el decret de 23 de maig de 1812 (Gómez Rivero, 2014) el procediment de creació d'ajuntaments integrats per menys de mil habitants era: petició del poble, formació del corresponent expedient per la Diputació, dictamen del Consell d'Estat i resolució reial, que comunica el secretari del Despatx de Gover-

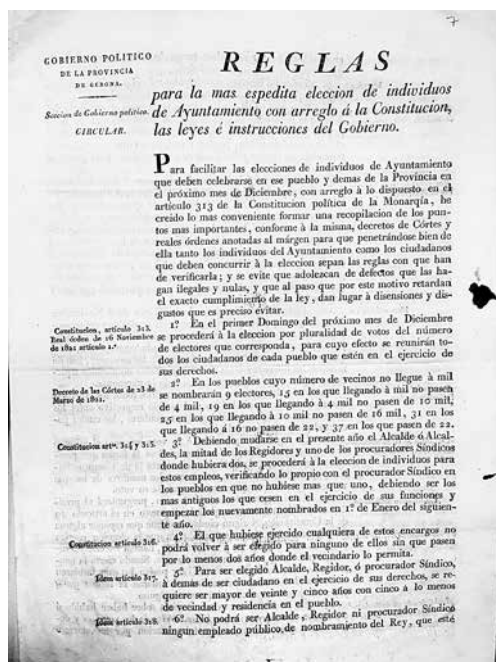

Figura 3. Circular del Govern Provincial de Girona amb les regles per a l'elecció d'ajuntaments constitucionals (10 de novembre de 1822) (AGDG)

gran velocitat, potser apressats pel caire dels esdeveniments bèl·lics, potser per l'afinitat política dels sol·licitants i administradors, fins al punt que, considerant que Castell d'Aro, juntament amb Fenals, ja superava el miler d'habitants, el ple decideix que no hi ha necessitat d'aprovació del govern superior i que el nou municipi es compondrà d'alcalde, quatre regidors i un procurador síndic. Només hi ha una consigna: en coincidir amb eleccions municipals el nou Ajuntament de Castell d'Aro no podrà entrar en funcions fins a l'1 de gener de 1823.

L'ordre del cap polític per establir ajuntament a Castell i Fenals, però, es va demorar fins al dia 24 de desembre, data en la qual es va procedir al nomenament de regidors –l'absència del repre-

nació de la península al Consell d'Estat. Com que l'establiment de l'Ajuntament es concedeix per acord de ple de la Diputació, cal deduir que la via més fàcil era incorporar el nucli proper de Fenals, en aquells moments de 184 habitants¹, per arribar, ben just, al miler i poder-se crear de manera automàtica.

Gómez Rivero (2014, p. 424) ja ens aclareix que totes les diputacions estatals eren partidàries de la resolució favorable dels expedients de sol·licitud rebuts, i el de Castell d'Aro no en seria cap excepció. Tota la tramitació avança a una

1 Aquestes dades estadístiques contemporànies són del *Diccionario geográfico-estadístico de España y Portugal* (1825-1829) de Sebastián Miñano, obtingudes amb la informació tradicional proporcionada pel capellà de cada parròquia. <https://bibliotecadigital.jcyl.es>. Segons la mateixa obra, Santa Cristina d'Aro tenia 100 veïns i 497 habitants.

sentant de Fenals podria delatar l'oposició d'aquest nucli a formar part del nou ajuntament—, que es van reunir el dia 31 per prendre possessió del càrrec i executar l'establiment formal, que ja seria vigent l'endemà, dia d'Any Nou. De sobte, però, un fet inesperat va trasbalsar el primer acte municipal.

En el tauler gironí de les confrontacions bèl·liques, si fins a l'hivern de 1822 les partides reialistes tenien com a camp d'operacions les zones frontereres i muntanyoses properes a França, la vall d'Aro, com tantes altres poblacions de la plana empordanesa i la Selva marítima, també va passar a ser un dels escenaris directes de la contesa. Aquestes guerrilles absolutistes no només aglutinaven partides dispersades d'arreu del territori, sinó que s'alimentaven, com un germen del que passaria en les guerres carlines, del malestar creixent en les zones rurals, on la desesperació era manifesta a causa de la carestia, la caiguda de preus i l'espoli contributiu a què es veien sotmesos². Per ordre d'esdeveniments, aquestes milícies havien saquejat Arenys de Mar, van intentar-ho sense èxit a Blanes i el seu objectiu següent era combatre les milícies nacionals establertes a Sant Feliu.

El clima de terror era generalitzat a la rodalia de la Vall d'Aro, com així ho expressaven testimonis coetanis del bàndol reialista. És el cas del capellà Narcís Gamell, de Llagostera:³ *“Totas las personas de vida arreglada tinguieren molt que sufrir sens contar las muchas que moriren, com los ecclesiàstichs. La pluma tremola y no basta a*

2 Un exemple local el tenim en la súplica dels regidors de Bell-lloc, Solius i Romanyà al monarca i a les Corts, el 2 de març de 1822 (vegeu annex). Com a representants màxims dels nuclis, Joan Maymí, Pere Llaurador i Pere Gispert dibuixen un panorama de cataclisme i misèria als seus respectius pobles. Ells mateixos testimonien les seqüeles de la *“desastrosa guerra que últimamente se ha sufrido, sevándose atrocemente el enemigo (en especial en este país) no solo en desolar a los pueblos, con saqueos y contribuciones, sí que y también hasta en sus mismos edificios para borrar de ellos la memoria de haver existido”*, sinó que alerten que el govern suprem (la constitució) pot perdre adeptes si els seus representants no mostren clemència davant la seva situació. És a dir, la injustícia portaria a l'oposició al sistema liberal, incapaç de pal·liar la ja dramàtica vida dels seus ciutadans.

3 ADG, llibre de confirmacions de la parròquia de Llagostera. L'abril del 1822, un fet truculent (ignorem si relacionat directament amb el clima de violència polític) va ser l'assassinat a punyalades de Teresa Ribot, criada del rector de Bell-lloc d'Aro (ADG, llibre d'òbits de Bell-lloc d'Aro). Esteve Bellsolà, qui, curiosament moriria poques setmanes després, va declarar no haver-se assabentat dels fets, de matinada, per causa de la “sufocació” i “grans dolors” causats per una malaltia.

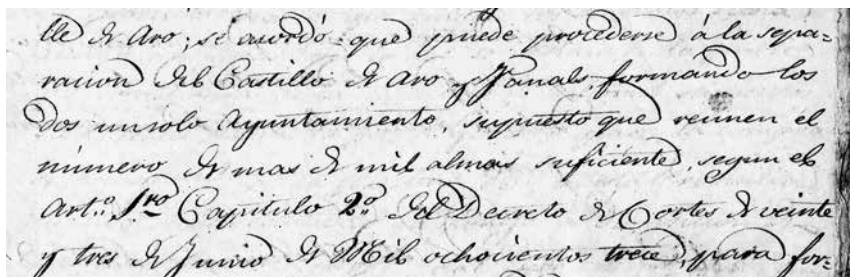

Figura 4. Sessió del ple de la Diputació de Girona on es demana la segregació del poble de Castell d'Aro (16 de desembre de 1822) (AGDG).

exprimir los atentats que se cometeren fins als últims del any 23". Però també un radical partidari constitucionalista (Successos de Barcelona, 1981, p. 31) sentia la por a flor de pell en narrar les malifetes dels servils al litoral: "*los pillos d'en Mises y mosant Anton eren per lli, lo que no feyen sinó cremâ y desonrà y matâ, que axò feyen los que deyen que defensâban la fe*". Mossèn Anton va entrar el 21 d'agost a la vila de Sant Feliu al capdavant d'una partida de 1.500 homes, on va cometre una autèntica escabetsxada. Així ho explicaven els notaris Sala (Esteva, 1985, p. 83), aparentment neutrals: "*Además del saqueo e incendio, cometieron los realistas muchos estragos hiriendo y matando a varias personas, entre ellas una niña de tierna edad, dejando asombradas con el espanto y el terror a cuantas familias quedaran en su casa*".

Per les dades referides en l'acta de la sessió plenària de la Diputació de Girona de 9 de gener, devia tractar-se d'aquesta mateixa tropa facciosa la que va fer entrada a Castell d'Aro (1.500 soldats d'infanteria i setanta de cavalleria) i van impedir per via de la coacció el normal desenvolupament dels fets. Narcís Rieimbau, que havia de prendre possessió com a alcalde, es va negar a acceptar les vares i el segell, potser per evitar mals majors i pensant que un cop retornada la calma es podria completar el procés.

No tenim més constància documental d'aquests fets, però sí que la divisió reialista de Mossèn Anton havia fixat els seus objectius sobre la Vall d'Aro. L'octubre de 1822, el comissionat reialista havia enviat un requeriment a la justícia de Bell-lloc en uns termes francament poc amistosos:⁴ "*Prevengo a ustedes que el día quince del*

4 AHG, Notarials, Notaria de la Vall d'Aro, llibre de comptes de la universitat de la Vall d'Aro, sign. Va251.

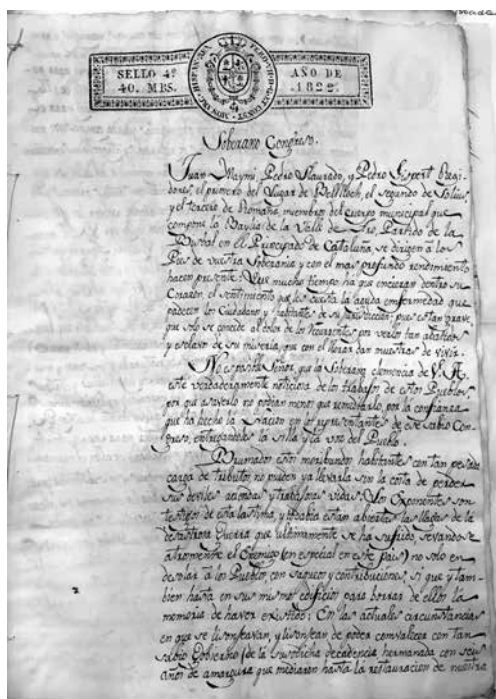

Figura 5. Súplica dels representants dels pobles de Santa Cristina a la corona (2 de març de 1822) (AGDG)

Tampoc no se sap les conseqüències d'aquella irrupció facciosa a Castell d'Aro ni de retruc a Santa Cristina i les altres parròquies del municipi. Potser, al no haver-s'hi produït grans tragèdies, les autoritats i els mitjans haurien obviat aquest episodi. En qualsevol dels casos, per la banda de Santa Cristina, Solius, Bell-lloc i Romanyà, continuava l'acta de la Diputació, “*se hallan sin justicia*”, ja que el dia 29, data establerta per procedir a noves eleccions segons l'acord de divisió municipal els representants cristinencs es van negar a fer-lo efectiu, “*pretendiendo deber subcistir la que se había verificado el día quince de diciembre antes de comunicárseles la separación de Castillo y Fanals*”. L'acord de la Diputació es clou afirmant que l'Ajuntament de Castell d'Aro i Fenals “*debe darse por instalado, y que el regidor primero Riambau reciba el juramento al alcalde nombrado Lorenzo Aurich, quien lo haga después a los demás concejales nuevos, y en cuanto a los pueblos restantes de la Valle que debe darse por válida la elección del día diez y siete de diciembre como hecha en tiempo hábil, y sola-*

corriente tendrán pronta la real tersia de catastro, correspondiente a este mes, con toda su integridad, baxo la indispensable multa de doscientos duros, a caso de no dar cumplimiento a la presente”. No sabem del cert si, en no poder atendre el pagament, la divisió reialista hauria fet via als pobles de la zona per cobrar-se la contribució amb algun segrest o amenaça afegits; l'únic fet cert és que en el just moment de prendre possessió oficial els membres de l'Ajuntament va fer entrada al poble un regiment que, pel nombre d'efectius, era molt superior al nombre d'habitants del lloc.

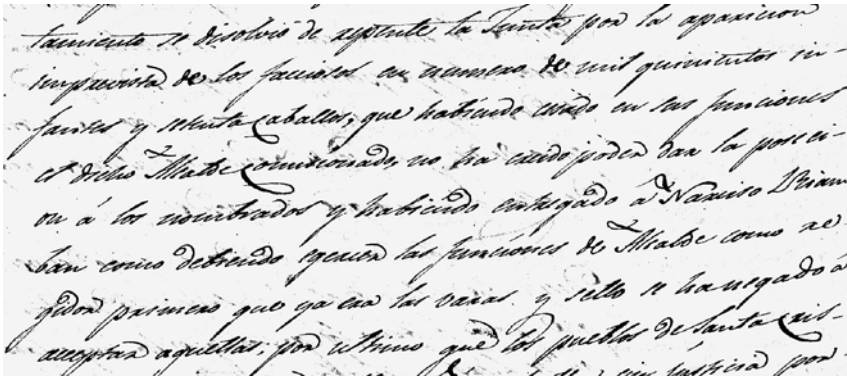

Figura 6. Fragment de l'acta del ple de la Diputació de Girona on s'explica la interrupció del procés de segregació del poble de Castell d'Aro (1 de setembre de 1823) (AGDG)

mente deben elegirse de nuevo los individuos que tal vez pertenescan a Castillo y Fanals, esto en el caso de no deber disminuirse el número de regidores por la desmembración que ha sufrido”.

CONCLUSIONS

Del que es desprèn de la consulta de documentació més rellevant, sintetitzada en el present article, és que el primer procés d'independència municipal a la Vall d'Aro hauria estat unilateral, promogut pel municipi de Castell d'Aro i en la persona del regidor Narcís Riembau en una data indeterminada de la segona meitat de 1822, tot i que no s'hauria pogut fer efectiu al moment a causa d'un factor imprevist: la irrupció d'una tropa reialista que hauria sabotejat l'acte de presa de possessió del consistori a Castell d'Aro. Tanmateix, en l'acord de 9 de gener de 1823 del ple de la Diputació, partidària de la sol·licitud castellarenca, es va certificar l'establiment efectiu de l'Ajuntament de Castell d'Aro i Fenals. Malgrat l'oposició de la resta de nuclis de la Vall d'Aro, aquests, amb la capital a Santa Cristina, també van haver d'acatar l'ordre i per tant, ja fos de manera indirecta o passiva, van funcionar unes setmanes de manera independent.

Del buidatge d'actes posteriors no en resulta cap disposició ni notícia referida a aquest expedient, de manera que cal conferir-ne

que les disposicions a tal efecte van ser vigents ben poc temps⁵, més en concret fins a l'entrada, el maig de 1823, dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, l'evacuació, el dia de Sant Jordi, de la Diputació de Girona, i el restabliment de la monarquia absolutista, que va deixar les coses com estaven “tot i que la seu de l'Ajuntament ja es degué fixar a Castell d'Aro o, com a mínim, es degué compartir amb Santa Cristina” (Gaitx & Fogueras, 2008).

Tot i la dissolució de la Diputació i l'abolició temporal dels acords i decrets emanats d'aquesta, entre els quals el mapa d'una nova realitat municipal a la Vall d'Aro, sembla que res tornaria a ser com abans, ja que, malgrat tot, van quedar unes ferides i desavinences obertes que van significar un pas sense retorn cap a la segregació definitiva entre els dos municipis el 1858.

BIBLIOGRAFIA

- ANÒNIM (1981). *Successos de Barcelona (1822-1835)*. Barcelona: Curial.
- ARNABAT MATA, R. (1999). *Revolució i Contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Tesi doctoral, vol. I, Barcelona: UPE.
- BARREDA, P.: (1980a). “Ressenya històrica de la segregació dels pobles de la Vall d'Aro” dins el *Butlletí d'Informació Municipal de Castell-Platja d'Aro*, 6.
- (2007b). *Set segles de govern municipal a la Vall d'Aro*. Platja d'Aro: El Carrilet, p. 30.
- CAHNER, M. (2011). *Literatura de la Revolució i la Contrarevolució (1789-1849)*. Volum IV. Barcelona: Curial.
- ESTEVA CRUAÑAS, L. (1985). “Memorias históricas de la villa de San Feliu de Guíxols desde su fundación hasta el siglo XIX de la era cristiana, por Francisco y María José Sala”. *Annals de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà*, vol. 4, p. 37-134.
- GAITX, J. (2013). *Història de Santa Cristina d'Aro: una breu història del municipi des dels primers pobladors fins l'actualitat*. Ajuntament de Santa Cristina d'Aro.
- GAITX, J.; FOGUERAS, G. (2008). *El naixement del municipi de Santa Cristina d'Aro (1854-1868)*. Ajuntament de Santa Cristina d'Aro.
- GÓMEZ RIVERO, R. (2014). “Establecimiento de ayuntamientos constitucionales, 1820-1823”. *Anuario de Historia del Derecho Español (AHDE)*, vol. 8

5 Si bé ho va ser poc temps, hi ha notícies posteriors que així ho confirmen. Una nota de 1824 en un rebut signat per Salvi Parleri (AHG, Notarials, Notaria de la Vall d'Aro, llibre de comptes de la universitat de la Vall d'Aro, sign. Va251) fa esment de la creació, “*quan se agué dividit lo Ajuntament*”, d'un segell propi per a Santa Cristina i parròquies, del qual es va fer entrega al batlle.

JORDI CURBET HEREU

WEBGRAFIA

ARCA. Arxiu de Revistes Catalanes en Línia. Biblioteca de Catalunya. <https://arca.bnc.cat> [Consulta: 22.3.2023].

AGDG. Arxiu General de la Diputació de Girona. Actes de la Diputació. <http://www.arxiu-diputaciogirona.cat/actes-de-la-diputacio>. [Consulta: 22.3.2023].

Arxius en Línia. Departament de Cultura. <http://arxiusenlinia.cultura.gencat.cat> [Consulta: 22.3.2023].

Entrevista a Pere Barreda Masó: “Orígens de l’Ajuntament”. Ajuntament de Santa Cristina d’Aro (2006). <https://www.youtube.com/watch?v=9WZrpnx3vPY&t=5s> [Consulta: 22.3.2023].

Gazeta: colección histórica. Ministerio de la Presidencia. <https://www.boe.es> [Consulta: 22.3.2023].

Memòria Personal: base de dades de dietaris i memòria personal catalans. UAB. <https://ddd.uab.cat/collection/memper> [Consulta: 22.3.2023].

Prensa Histórica. Ministerio de Cultura. <https://prensahistorica.mcu.es> [Consulta: 22.3.2023].

ARXIUS CONSULTATS

ACA. Arxiu de la Corona d’Aragó.

ADG. Arxiu Diocesà de Girona.

AGDG. Arxiu General de la Diputació de Girona.

AHG. Arxiu Històric de Girona.

AMCPA. Arxiu Municipal de Castell-Platja d’Aro.

AMSCA. Arxiu Municipal de Santa Cristina d’Aro.

AMSFG. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols.

ANNEXOS

1822, març, 2. Carta de súplica dels regidors de Bell-lloch, Solius i Romanyà al Congrés Nacional. Arxiu Històric de la Diputació de Girona. Administració general.

Soberano Congreso:

Juan Maymí, Pedro Llauradó y Pedro Gispert, regidores el primero del lugar de Bell-lloch, el segundo de Solius y el tercero de Romaña, miembros del cuerpo municipal que compone la baylia de la Valle de Aro, partido de la Bisbal, en el Principado de Cataluña, se dirigen a los pies de vuestra soberanía y con el más profundo rendimiento hacen presente: que mucho tiempo há que encierran dentro su corazón el sentimiento que les cuesta la aguda enfermedad que padecen los ciudadanos y habitantes de su jurisdicción, pues es tan grave que solo se concede al dolor de los recurrentes por verlos tan abatidos y esclavos de su miseria que con el llorar dan muestras de vivir.

No es posible, señor, que la soberana clemencia de V.A. esté verdaderamente noticiosa de los trabajos de estos pueblos, porque a saverlo no podían menos que remediarlo por la confianza que ha hecho la nación en los representantes de ese sabio Congreso, entregándoles la silla y la voz del pueblo.

Brumados estos moribundos habitantes con tan pesada carga de tributos no pueden ya llevarla sin la costa de perder sus déviles haciendas y trabajosas vidas. Los exponentes son testigos de esta lástima, y todabía están abiertas las llagas de la desastrosa guerra que últimamente se ha sufrido, sevándose atrosamente el enemigo (en especial en este país) no sólo en desolar a los pueblos con saqueos y contribuciones, sí que y también hasta en sus mismos edificios para borrar de ellos la memoria de haver existido. En las actuales circunstancias en que se lisonjearan, y lisonjean, de poder comvalecer con tan sabio gobierno (de la susodicha decadencia hermanada con seis años de amargura que mediaron hasta la restauración de nuestra Constitución) se ven nuevamente afligidos con nuevas recargas y apremios; en términos que arrancadas del todo la mayor parte de raices para cumplir con las contribuciones de hoy, quedan sin sangre para poder satisfacer las de mañana, y no poco ayudan al aumento de ella los ministros inferiores de la superioridad tiene destinados para el recobro de estas rentas, porque todo observantes y nada compasivos, pretenden labrar sus aciertos a costas de rigurosas y atropelladas ejecuciones.

Los regidores que representan, en medio del dolor, se ven con el conflicto para cumplir religiosamente con tantas órdenes y decretos relativas a contribuciones, sin saver a donde volver los ojos, en especial en el de 29 junio próximo pasado, dado por V.A. para el arriendo de los sinco artículos de vino, vinagre, aguardiente, licores, aceite y carne, por los que ha cabido en estos pueblos; esto es, al de Bell-lloch 1.626 reales 28 maravedís vellón efectivos al año; al de Solius 2.119 reales 2 maravedís por igual razón, y al de Romaña 3.254 reales y 4 maravedís, siendo de advertir que el primero de dichos pueblos solo contiene unos diez hogares; el segundo, unos veinte, y el tercero, veinte y cinco, cuyos lugares son de su naturaleza míseros y mucha parte abrollosos, no son de tránsito, y por su infelicidad y cortos abitantes nunca han podido contar con propios y arbitrios; a más de que estos vecinos se fatigan en recoger algún tanto de estos géneres, pero ¡oh, miserables!, no pueden contar para su sustento, si solo es su alimento de la mayor pluralidad de ellos, el manancial cristalino del agua, verduras y legumbres sin substancia; ¿arto hacen de satisfacer sus atrasos y todabía la economía no alcanza? Diferente de ciudades o villas populosas, en donde disfrutan por la numerosa sociedad y riqueza de los lauros de esta vida. En este conflicto se ven estos representantes en la dura presisión de haver de aprontar la partida de los cuatro meses devengados a fuerza de amenazas y discreciones, y no tienen otro arbitrio que recargar tercias y más tercias en la contribución general, sobre las mismas tierras que ya tienen su tributo señalado, en contra lo prevenido en el artículo 339 de nuestro Código Constitucional, y esta contribución unida con otras muchas, y en especial la espinosa del impuesto del

registro de las escrituras de la nación, que tanto aflige a los ciudadanos, y que más o menos trascendental será, cuando se apercivan de los daños que atrae consigo este impuesto que ya empiesan a derramarse las voces como un torrente, hasta devaxo del techo más humilde, y es la causa que están paralisadas las vendas y toda especie de escrituras y contratos, varado totalmente el trabajo para el pobre, y de consiguiente el descontento general del que se vale el servilismo para llevar a cavo sus maladados proyectos y sembrar el veneno a pasos agigantados, influyendo a los incautos contra las sabias disposiciones de nuestro gobierno constitucional; y sólo se alimentan los pacíficos con la esperanza de un pronto bien, y que V.A. remediará el mal.

Estas contribuciones todas recaen sobre el infelís jornalero, cuyos miembros son los que más deseavan la reforma del despotismo, y llegar a enarvolar el pavellón del Código fundamental con arreglo a la ley que hemos jurado. Pero señor, también persuadidos los que representan a nombre de sus súbditos, no creen que la voluntad de V.A. sea la total desolación de los pueblos, la evidente ruina de los vecinos? La común congoja de las familias? Con qué ánimo podrá trabajar el labrador o artesano sabiendo que su sudor le fatiga y no aprovecha? Qué amor a nuestro gobierno podrá engendrarse en el corazón de un ciudadano, que diariamente exprimenta le sacan de sus casas y venden a sus puertas sus miserables alajas y su anual mantenimiento para satisfacer tributos? Qué ánimo a de ser bastante para vivir fatigado y perecer falleciendo. Esta congoja es evidente a los ojos de todos los que componen la nación, mas con todo a fin de evitar mayores males qué guisas podrían desplomarse y que nuestros súbditos o mayores no pudiesen decir en ningún tiempo: los viste, pero no los miraste; los ohiste, pero no los representaste; los conociste, pero no los remediaste; por lo mismo no es aventurado elevarlo a V.A. para que ponga el pronto remedio, pues así nos lo permite la ley, y el felís gobierno que poseemos, en el cual se puede sentir lo que se quiere, y decir lo que se siente.

V.A. la Real familia, la Noblesa de la Nación, los bríos de sus Exércitos, y la multitud de los abitadores de sus Pueblos, todos penden del sudor del jornalero, pues porque: habiéndole de limpiar la piedad le ha de sofocar el rigor? Bástale al infelís su desdicha sin querérsela duplicar con nueva pena.

Los regidores suplicantes no afiansan esta exposición en sus solos conocimientos y vista ocular están bien persuadidos que no les dexaran desairados varios otros del Reyno, y señaladamente Su Excelentísima la Diputación Provincial de Cataluña, que más de cerca toca todos los males que se han representado, y están llenos de confianza los exponentes que ese sabio Congreso no oirá con disgusto tan desagradables presagios, cuando el objeto se dirige a evitarlos. Por lo tanto,

Suplican rendidamente a los soberanos pies de V.A. se digne emplear toda la autoridad que la Nación os ha confiado, al efecto de que no poniendo en olvido los atentos que representan los recurrentes en este triste y lastimoso bosquejo de cuadro, y por medio de vuestra sabiduría, se sirva decidir con más prolixos conocimientos el remedio en las contribuciones que acotan en el presente recurso, haciendo más llevadera la carga a los infelices. Os lo repiten los recurrentes, no sólo como a miembros del Estado y conservación de la gloria de nuestra Constitución, sino también para la felecidad de la paz, tranquilidad y ovediencia de los ciudadanos que la componen. Gracia que esperan merecer de la veneficencia y sabiduría de V.A.

Bell-lloch y socios arriva notados a los 2 marzo 1822.

A.L.S.P. de V.A. el Congreso Nacional

Juan Maymir, regidor

Pedro Llauradó, regidor

Pedro Gispert, regidor

1822, desembre, 16. Acord de ple de la Diputació de Girona, llibre d'actes, f. 204v-205r.

Visto el espediente promovido por Narciso Riambau, regidor de la Valle de Aro, y como a comisionado de los vecinos del Castillo de Aro, en solicitud de que se les conceda Ayuntamiento separado por si solo, o junto con el pueblo de Fanals, con independencia del de Santa Cristina de Aro, Solius, Betlloch y Romanyà, todos los cuales juntos han formado uno solo hasta ahora, con el nombre de Ayuntamiento de la Valle de Aro, se acordó que puede procederse a la separación del Castillo de Aro y Fanals formando los dos un solo Ayuntamiento, supuesto que reúnen el número de más de mil almas, suficientes según el artículo primero, capítulo segundo, del decreto de Cortes de veinte y tres de junio de mil ochocientos trece, para formar ayuntamiento sin necesidad de la aprobación del gobierno superior, que a este fin se diga al Señor Gefe Político de las órdenes correspondientes para que se complete el nuevo ayuntamiento, que deberá constar de un alcalde, cuatro regidores y un procurador síndico, quedando en su respectiva población los individuos del actual que no concluyen este año, que para la reunión de los vecinos y presidencia de las elecciones se comisione al actual alcalde, a fin de evitar mayores gastos al pueblo; y finalmente que no entre en funciones el nuevo Ayuntamiento hasta primero de enero prócsimo.

1823, gener, 9. Acord de ple de la Diputació de Girona, llibre d'actes, f. 228v-229r.

Se leyó un oficio del gefe político de cuatro del corriente, acompañando otro del alcalde cesante de la Valle de Aro del cual resultaba que no habiendo recibido hasta el día veinte y cuatro de diciembre la orden para la instalación del Ayuntamiento de Castillo y Fanals se verificó el nombramiento de concejales el día veinte y ocho con acistencia de todos los electores a escepción de uno de Fanals, que reunidos el día treinta y uno para tomar posesión de sus empleos e instalación formal del Ayuntamiento, se disolvió de repente la junta por la aparición imprevista de los facciosos en número de mil quinientos infantes y setenta caballos, que habiendo cesado en sus funciones el dicho alcalde comisionado, no ha creído poder dar la posesión a los nombrados, y habiendo entregado a Narciso Riambau, como debiendo ejercer las funciones de alcalde como regidor primero que ya era, las varas y sello, se ha negado a aceptar aquellas; por último que los pueblos de Santa Cristina, Solius, Belloch y Romaña se hallan sin justicia, porque reunidos el día veinte y nueve los electores para proceder a nuevas elecciones según la división acordada, se negaron a ello, pretendiendo deber subcistir la que se había verificado el día quince de diciembre antes de comunicárseles la separación de Castillo y Fanals; y en su vista se acordó manifestar al señor gefe que el Ayuntamiento de Castillo de Aro y Fanals debe darse por instalado, y que el regidor primero Riambau reciba el juramento al alcalde nombrado Lorenzo Aurich, quien lo haga después a los demás concejales nuevos, y en cuanto a los pueblos restantes de la Valle que debe darse por válida la elección del día diez y siete de diciembre como hecha en tiempo hábil, y solamente deben elegirse de nuevo los individuos que tal vez pertenescan a Castillo y Fanals, esto en el caso de no deber disminuirse el número de regidores por la desmembración que ha sufrido.